

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจสังคม และอื่น ๆ

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 37.66 ปี เป็นชาวไทยพื้นราบมากกว่าชาวไทยภูเขา มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และมีความสามารถในการอ่านหนังสือได้ในระดับพอใช้ โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.96 คน จำนวนสมาชิกเพศชายในครัวเรือนเฉลี่ย 2.02 คน จำนวนสมาชิกเพศหญิงในครัวเรือนเฉลี่ย 1.93 คน มีจำนวนที่ดินถือครองโดยเฉลี่ย 3.83 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้ที่ดินสำหรับทำสวน ชนิดของพืชสวนที่ปลูกคือพืชผักต่าง ๆ มีพื้นที่ทำสวนโดยเฉลี่ย 2.71 ไร่ พื้นที่ทำนาโดยเฉลี่ย 9.75 จำนวนสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงมากที่สุดคือไก่ จำนวนสัตว์เลี้ยงโดยเฉลี่ย 58.69 ตัว ส่วนใหญ่มีรายได้จากการรับจ้าง และมีรายได้เฉลี่ย 46,570.50 บาทต่อปี

2. ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเก็บและการใช้ประโยชน์จากพรรณพฤษชาติและของป่า

จากผลการศึกษาพบว่า มีการใช้ประโยชน์จากป่าโดยการเก็บหาของป่ามากที่สุด ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ในการเก็บหาของป่า โดยเฉลี่ย 8.94 โดยมีรายละเอียดอื่น ๆ ดังนี้

2.1 ชนิดของพรรณพืชที่ชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ หน่อไม้ โดยมีวิธีการเก็บและนำออกมาจากป่าด้วยการขุดหน่ออ่อนใส่ภาชนะหรือใส่ถุง ส่วนของป่าที่นำมาใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ เห็ด โดยมีวิธีการเก็บและนำออกมาจากป่าด้วยการถอนดอกเห็ดใส่ภาชนะต่าง ๆ

2.2 การนำพรรณพืชและของป่ามาใช้ประโยชน์เพื่อนำมาประกอบอาหารและขายเพื่อเพิ่มรายได้ และมีช่วงเวลาเก็บพรรณพืชและของป่าในช่วงฤดูฝน

2.3 การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ทางการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าจากแหล่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย มีเพียงแหล่งข้อมูลข่าวสารจากวิทยุกระจายเสียงหรือสื่อโทรทัศน์เท่านั้นที่อยู่ในระดับปานกลาง

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า และการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

3.1 ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า จำแนกประเด็นได้ดังนี้

3.1.1 วิธีการเก็บพรรณพืชและของป่า มีผลการวิเคราะห์ว่ามีการปฏิบัติในระดับมาก โดยมีค่าระดับการปฏิบัติเฉลี่ยรวม 1.42

3.1.2 การป้องกันรักษาพรรณพืชและของป่า มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง โดยมีค่าระดับการปฏิบัติเฉลี่ยรวม 2.5241

3.1.3 การปลูกพรรณพืชและของป่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าระดับการปฏิบัติเฉลี่ยรวม 2.43

3.1.4 การป้องกันไฟป่า มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง โดยมีค่าระดับการปฏิบัติเฉลี่ยรวม 2.89

3.1.5 การเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าระดับการปฏิบัติเฉลี่ยรวม 2.99

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า โดยรวมทั้งหมด พบว่า หัวข้อคำถามเชิงลบ มีการปฏิบัติในระดับมาก โดยมีค่าระดับการปฏิบัติเฉลี่ยรวม 1.42 ส่วนหัวข้อคำถามเชิงบวก มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง และมีค่าระดับการปฏิบัติเฉลี่ยรวม 2.70

3.2 การทดสอบสมมุติฐาน

จากผลการศึกษาพบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ส่วน อายุ ชนชาติ ความสามารถในการอ่านหนังสือ ประสบการณ์ในการใช้พรรณพืชและของป่า รายได้ การมีและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานของสวนพฤกษศาสตร์ ฯ และการเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า

4. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะของชุมชนบริเวณพื้นที่โดยรอบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

4.1 ปัญหาการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า

ปัญหาที่ราษฎรในชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ปัญหาการแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย รองลงมาได้แก่ ปัญหาไฟป่าฤดูแล้ง (ไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์) ปัญหาระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ปัญหาการเก็บพรรณพืชและของป่าเพื่อนำมาจำหน่าย และปัญหาการลักลอบขุดเก็บพรรณพืชและของป่านำมาใช้ในครัวเรือน ตามลำดับ

4.2 ความต้องการในการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า

ความต้องการที่ราษฎรในชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ต้องการให้มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรอย่างเพียงพอ เพื่อลดการบุกรุกทำลายพรรณพืชและของป่า รองลงมาได้แก่ ต้องการให้มีการปลูกพรรณพืชทดแทนพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้มากขึ้น ต้องการให้มีการทำแนวกันไฟป่า (โดยได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของสวนพฤกษศาสตร์ ฯ) ต้องการให้มีการจัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า ต้องการให้มีบทลงโทษแก่ผู้ที่บุกรุกทำลายพรรณพืชและของป่าที่หนักขึ้น ต้องการให้มีการจัดเวรยามให้มีการเฝ้าระวังป่า ต้องการให้มีการจัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า และต้องการเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า ตามลำดับ

4.3 ความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชนบริเวณพื้นที่โดยรอบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณพื้นที่โดยรอบสวนพฤกษศาสตร์ ฯ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ ใน 10 ลำดับแรก ดังนี้

1. ต้องการให้สวนพฤกษศาสตร์ ฯ เป็นศูนย์กลางในการจัดอบรมให้ความรู้กับเยาวชนและชาวบ้านในเรื่องการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า เป็นประจำและต่อเนื่อง
2. ต้องการให้มีการจัดศึกษาดูงานในโครงการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าในพื้นที่อื่น ๆ

3. ต้องการให้ทางสวนพฤกษศาสตร์ ฯ แจกต้นไม้และพรรณพืชต่าง ๆ ให้กับราษฎรที่อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่บริเวณ โดยรอบสวนพฤกษศาสตร์ ฯ เพื่อนำไปปลูกทดแทนในป่าเสื่อมโทรม
4. ต้องการให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า ให้กับเยาวชนตามโรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ
5. ต้องการให้มีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องพรรณไม้ที่เป็นพืชสมุนไพร และการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรต่าง ๆ
6. ต้องการให้มีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการขยายพันธุ์พรรณพฤกษชาติและของป่า
7. ต้องการให้รัฐจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎรให้เพียงพอ เพื่อที่จะได้ลดการบุกรุกทำลายป่าและการเก็บหาของป่า
8. ต้องการให้มีการปลูกป่าทดแทนป่าที่เสื่อมโทรมลงไป
9. ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า โดยเจ้าหน้าที่ของทางสวนพฤกษศาสตร์ ฯ เข้าไปอบรมให้ความรู้ตามหมู่บ้านต่าง ๆ
10. ต้องการให้สร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้และพรรณพฤกษชาติ

อภิปรายผล

1. ด้านข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และเศรษฐกิจสังคม

จากผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณพื้นที่โดยรอบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า โดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง โดยประเด็นวิธีการเก็บพรรณพืชและของป่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก การป้องกันรักษาพรรณพืชและของป่า ปฏิบัติในระดับปานกลาง การปลูกพรรณพืชและของป่า ปฏิบัติในระดับน้อย การป้องกันไฟป่า ปฏิบัติในระดับปานกลาง การเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวได้ว่า ราษฎรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบสวนพฤกษศาสตร์ ฯ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าในระดับมากเป็นบางเรื่อง เช่น จะระงับไม่ปฏิบัติเกี่ยวกับการเก็บพรรณพืชและของป่าด้วยการตัดและโค่นต้นไม้ หรือการเผาป่าเพื่อเตรียมเก็บเห็ดและพันธุ์ไม้ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สันติ (2539) พบว่าเกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน และส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกป่า และทำแนวป้องกันไฟของพื้นที่ป่าชุมชน ในส่วนของการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า หัวข้ออื่น ๆ เช่น การป้องกันรักษาพรรณพืชและของป่า การปลูกพรรณพืชป่า การป้องกันไฟป่า การเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า ราษฎรยังมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางและน้อยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทางหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง หรือทางสวนพฤกษศาสตร์ ฯ เอง ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจกับคนในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า

2. ด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากพรรณพฤกษชาติและของป่า

จากผลการศึกษาพบว่า มีการใช้ประโยชน์จากป่าโดยการเก็บหาของป่ามากที่สุด โดยพรรณพืชและของป่าที่ชาวบ้านเก็บได้แก่ หน่อไม้และเห็ด โดยนำมาประกอบอาหารและขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งจะเก็บในช่วงฤดูฝน จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านได้นำพรรณพืชและของป่ามาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาหารและขายเพื่อเพิ่มรายได้ หากทางหน่วยงานของรัฐ มีการสนับสนุนให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมด้วยการประกอบอาชีพอื่น ๆ จะทำให้ลดการเก็บหาของป่าเพื่อนำไปขายได้ในส่วนหนึ่ง และหากมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารสำหรับครอบครัว ชาวบ้านก็จะไม่ต้องไปเก็บหาพรรณพืชและของป่าเพื่อนำมาเป็นอาหาร ซึ่งจะเป็นการลดการใช้ประโยชน์จากพรรณพืชและของป่าให้น้อยลง และยังเป็นการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าให้คงอยู่ในป่าสืบต่อไปอีกทางหนึ่งด้วย

3. ด้านการทดสอบสมมุติฐาน

การทดสอบสมมุติฐาน พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่า โดยเพศชายจะมีการปฏิบัติในการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่าได้ดีกว่าเพศหญิง เพราะฉะนั้นควรให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่เพศหญิงให้มากขึ้น และในการวางแผนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่า ควรจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่า เช่น เพศของราษฎรที่เข้าร่วมโครงการการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่า ในบางกิจกรรมจำเป็นต้องใช้แรงงานที่มีสภาพร่างกายที่แข็งแรง หรือมีความพร้อมทั้งทางด้านวุฒิภาวะทางร่างกายและจิตใจ เช่น การลาดตระเวนสอดส่องดูแลไม่ให้มีผู้บุกรุกทำลายพรรณพฤษชาติและของป่า การทำแนวป้องกันไฟป่า หรือการปฏิบัติงานดับไฟป่า เป็นต้น

นอกจากนี้ การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานของสวนพฤกษศาสตร์ ฯ และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า ยังมีผลก่อให้เกิดการพัฒนาแนวความคิดและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่า ตลอดจนการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรักความหวงแหนในทรัพยากรพรรณพืชและของป่าให้เกิดกับราษฎรอีกด้วย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่าของชุมชนโดยรอบสวนพฤกษศาสตร์ ฯ จะเห็นได้ว่ามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง รัฐและหน่วยงานของสวนพฤกษศาสตร์ ฯ ควรส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่า เพื่อให้ชาวบ้านรู้จักการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่าอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ก่อให้เกิดการหวงแหนทรัพยากรพรรณพืช โดยเฉพาะพืชหายาก พืชใกล้สูญพันธุ์และพืชเฉพาะถิ่น ก่อนที่พืชเหล่านั้นจะสูญพันธุ์ไป และควรให้ชุมชนบริเวณโดยรอบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่า

2. ในการทดสอบสมมุติฐาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่า โดยต้องให้คำแนะนำและให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่เพศหญิงให้มากขึ้น ดังนั้น ในการวางแผนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์พรรณพฤษชาติและของป่า ควรคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานของสวนพฤกษศาสตร์ ฯ และการเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า ซึ่งมี

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.18 และ 2.06 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยในระดับน้อย หากทางหน่วยงานสวนพฤกษศาสตร์ ฯ ต้องการให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าให้มากขึ้น ควรจะตระหนักถึงประเด็นการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานของสวนพฤกษศาสตร์ ฯ และการเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากมาตรการในการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าที่ผ่านมา เน้นหนักในด้านการดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งเป็นมาตรการเชิงรับ ทำให้ชาวบ้านบริเวณโดยรอบสวนพฤกษศาสตร์ ฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าน้อยมาก ควรมีการปรับเปลี่ยนมาเป็นมาตรการเชิงรุก คือ เน้นหนักในด้านการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการจัดให้มีการฝึกอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าอย่างต่อเนื่องและบ่อยครั้ง อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ แนวความคิด และปลูกจิตสำนึกของราษฎรให้การอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า อันจะส่งผลให้ได้แนวร่วมในการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าของชุมชนบริเวณพื้นที่โดยรอบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เพื่อให้งานศึกษาวิจัยมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า ขององค์การสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึง

1. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบริเวณพื้นที่โดยรอบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ในการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าโดยคนในชุมชนเอง หรือศึกษาโดยแยกวินิจฉัยแต่ละหมู่บ้าน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า
2. ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณพื้นที่โดยรอบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เปรียบเทียบกับทัศนคติของชาวไทยพื้นราบ ในการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า
3. ศึกษาเกี่ยวกับพรรณพืชและของป่า และการใช้ประโยชน์จากป่า โดยแยกตามชนิดของป่า
4. การศึกษาครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยออกไปให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อสามารถนำผลของการศึกษาวิจัยเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า ให้สามารถเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนในชาติอย่างยั่งยืนตลอดไป